

Θέατρο & Εκπαίδευση δεσμοί αλληλεγγύης

Γκόβας, Ν., Κατσαρίδου, Μ., Μαυρέας, Δ. (επιμ.). (2012).
Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση
ISBN 978-960-9529-01-3

Theatre & Education *bonds of solidarity*

Govas, N., Katsaridou, M., Mavreas, D. (eds.). (2012).
Athens: Hellenic Theatre/Drama & Education Network
ISBN 978-960-9529-01-3

«Δεν φοβάμαι...έχω φίλους, εσύ;» Θεατροπαιδαγωγικό Πρόγραμμα για την αντιμετώπιση του φαινομένου της σχολικής βίας

Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα ΠΑΙΘΕΑ¹

Καλλιόπη Βούλγαρη, Γιώργος Μπεκιάρης, Αμαλία Παναγιωτοπούλου, Μαρία Στειακάκη

Το άρθρο αυτό είναι ελεύθερα προσβάσιμο μέσω της ιστοσελίδας: www.TheatroEdu.gr

Εκδότης: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση

Για παραγγελίες σε έντυπη μορφή όλων των βιβλίων: info@theatroedu.gr

This article is freely accesible via the website www.TheatroEdu.gr.

Published by the **Hellenic Theatre/Drama & Education Network**.

To order hard copies write to info@theatroedu.gr

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ
Read the article below

Το άρθρο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί δωρεάν για έρευνα, διδασκαλία και προσωπική μελέτη. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μετά από άδεια του εκδότη.

«Δεν φοβάμαι...έχω φίλους, εσύ;» Θεατροπαιδαγωγικό Πρόγραμμα για την αντιμετώπιση του φαινομένου της σχολικής βίας

Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα ΠΑΙΘΕΑ¹

Καλλιόπη Βούλγαρη, Γιώργος Μπεκιάρης, Αμαλία Παναγιωτοπούλου, Μαρία Στειακάκη

Περίληψη

Η σχολική βία εμφανίζεται κυρίως με τη μορφή του σχολικού εκφοβισμού (bullying). Παρά τα ερευνητικά δεδομένα από το χώρο της ψυχολογίας, τη χρήση συμβουλευτικών στρατηγικών και την πληρέστερη ενημέρωση των εκπαιδευτικών προς την κατεύθυνση της κατανόησης και της άμβλυνσης του προβλήματος, αυτό συνεχίζει να υφίσταται και να λαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις. Στο εργαστήριο θα παρουσιαστεί ένα Θεατροπαιδαγωγικό Πρόγραμμα για το θέμα της σχολικής βίας με τη μορφή παράστασης που υιοθετεί τις τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος και του Θεάτρου Φόρουμ και αξιοποιεί τις γνώσεις από την επιστήμη της ψυχολογίας και τη συμβουλευτική. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και υλοποιείται για μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων του δημοτικού (Ε' - ΣΤ') και για εκπαιδευτικούς. Στοχεύει, μέσω του ενεργητικού και βιωματικού χαρακτήρα του, να ενισχύσει την ικανότητα για ενσυναίσθηση της κατάστασης, κυρίως, του θύματος από τους υπόλοιπους μαθητές και να προτείνει σε αυτό εναλλακτικούς τρόπους χειρισμού διαφυγής από το αδιέξοδο. Πρόκειται για μια διαφορετική προσέγγιση του προβλήματος, σε επίπεδο κατανόησης και παρέμβασης, που επικεντρώνεται στην ενεργό εμπλοκή των συμμετεχόντων.

Λέξεις κλειδιά: εκφοβισμός-θυματοποίηση, μαθητές δημοτικού, Θέατρο Φόρουμ, Θεατροπαιδαγωγικό Πρόγραμμα

Σχολική βία

Η σχολική βία, ένα ευρύ και πολυδιάστατο κοινωνικό φαινόμενο, εμφανίζεται κυρίως, με τη μορφή του σχολικού εκφοβισμού (bullying). Ο Olweus (2009) ορίζει τον εκφοβισμό ή θυματοποίηση, ως επαναλαμβανόμενη, εσκεμμένη, λεκτική, σωματική και ψυχολογική βία που ασκείται από έναν ή περισσότερους μαθητές (θύτες) σε μεμονωμένους συμμαθητές τους (θύματα) και τον διακρίνει από τη φιλονικία κάποιων μαθητών, καθώς χαρακτηρίζεται από ανισότητα δύναμης και αδυναμία του θύματος να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Σύμφωνα με τον ίδιο ερευνητή, οι μαθητές-θύματα είναι συνήθως ευαίσθητοι, ντροπαλοί, αγχώδεις, ανασφαλείς, με χαμηλή αυτοπεποίθηση και θεωρούν τον εαυτό τους αποτυχημένο. Από την άλλη πλευρά, οι μαθητές-θύτες έχουν θετική αυτοεκτίμηση, χαμηλή ενσυναίσθηση των ενεργειών τους απέναντι στους θύτες, είναι παρορμητικοί, ευέξαπτοι, αντιδραστικοί, τους αρέσει να είναι κυρίαρχοι και να υποτάσσουν τους άλλους.

Αναλύοντας περισσότερο το προφίλ των μαθητών που υφίστανται βία στο χώρο του σχολείου μπορούμε να τους σκιαγραφήσουμε με τα εξής χαρακτηριστικά: είναι μοναχικοί, αισθάνονται αδικία, θυμό, ανασφάλεια, ντροπή, ενοχή, φόβο, απόρριψη, αδυνατούν να χειριστούν αποτελεσματικά τις διαπροσωπικές τους σχέσεις και τις συγκρούσεις τους και συχνά οδηγούνται στην περιθωριοποίηση, στη διαμόρφωση αρνητικής στάσης προς το σχολείο, στη σχολική αποτυχία και στην κατάθλιψη (Τσιάντης 2010). Δυσκολεύονται να συνειδητοποιήσουν τις αιτίες του προβλήματος και να ενεργήσουν ψύχραιμα και λογικά. Εστιάζουν στις δικές τους αδυναμίες ή επιρρίπτουν όλες τις ευθύνες στους άλλους. Και στις δύο περιπτώσεις το αποτέλεσμα είναι να παραμένουν παθητικοί δέκτες της επιθετικότητας των άλλων, να μην μπορούν να διαχειριστούν αποτελεσματικά το πρόβλημα και να βρίσκονται παγιδευμένοι σε μια αδιέξοδη κατάσταση.

Τέλος, ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας του προβλήματος αφορά στην ομάδα των μαθητών-παρατηρητών που μένουν αμέτοχοι στην όλη κατάσταση παρακολουθώντας παθητικά την αδικία που συντελείται σε βάρος του παιδιού-θύματος. Συνήθως και αυτοί δέχονται ένα είδος εκφοβισμού από τον θύτη, καθώς φοβούνται πως με την εμπλοκή τους στην κατάσταση, υπερασπιζόμενοι το θύμα, κινδυνεύουν και οι ίδιοι να θυματοποιηθούν (Olweus 2009). Γενικότερα, το πρόβλημα αφορά όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας, καθώς επηρεάζει αρνητικά το ψυχολογικό κλίμα της τάξης και όλου του σχολείου.

Θέατρο Φόρουμ

Πρόκειται για ένα είδος συμμετοχικού και αλληλεπιδραστικού θεάτρου που αναπτύχθηκε από το Augusto Boal στη Βραζιλία τη δεκαετία του '60 στα πλαίσια του Θεάτρου των Καταπιεσμένων. Στοχεύει στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων δίνοντας τη δυνατότητα στους θεατές να παρεμβαίνουν στα δρώμενα παίρνοντας τη θέση του πρωταγωνιστή που υπόκειται σε κάποια καταπίεση και να προτείνουν εναλλακτικές στρατηγικές χειρισμού της κατάστασης, ώστε, μέσω της αλληλεπίδρασης, να δημιουργήσουν διόδους επικοινωνίας που θα οδηγήσουν στην αλλαγή των προβληματικών συμπεριφορών και επομένως στην αποκατάσταση των διαταραγμένων σχέσεων (Boal 1979).

Πιο συγκεκριμένα, μια *Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα* (2) με τη βοήθεια του *διαμεσολαβητή* (3), παρουσιάζει στους θεατές μια σύντομη παράσταση με προσχεδιασμένες σκηνές, σε σχέση με ένα κοινωνικό πρόβλημα, στις οποίες ένας από τους πρωταγωνιστές υφίσταται καταπίεση (Καταπιεζόμενος) από ένα ή περισσότερα άτομα (Καταπιεστές). Οι σκηνές έχουν στόχο να προβάλλουν σπονδυλωτά τις αιτίες και τις συμπεριφορές που οδηγούν τον Καταπιεζόμενο σε αδιέξοδο καθώς, παρά την επιθυμία του, αδυνατεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους Καταπιεστές του. Παράλληλα, επιδιώκεται η αφύπνιση των θεατών, ώστε να κινητοποιηθούν και στην επόμενη φάση να προτείνουν με ενεργητικό τρόπο εναλλακτικές στρατηγικές διαχείρισης της κατάστασης (Βλ. Boal 1979, 1992, Γκόβας & Ζώνιου 2010, Ζώνιου 2003, MacDonald & Rachel 2001).

Μετά την ολοκλήρωση της παράστασης, οι θεατές έχουν την ευκαιρία να κάνουν ερωτήσεις στους ηθοποιούς-χαρακτήρες, εντός ρόλου, χρησιμοποιώντας την τεχνική της ανακριτικής καρέκλας, προκειμένου να κατανοήσουν τις αιτίες και τις καταστάσεις που τους οδηγούν στην εκδήλωση των συγκεκριμένων συμπεριφορών.

Ακολουθεί η συνεχής επανάληψη επιλεγμένων σκηνών κατά την οποία αξιοποιείται η τεχνική του Θεάτρου Φόρουμ. Οι θεατές, στο σημείο που θεωρούν πως ο Καταπιεζόμενος δε χειρίζεται αποτελεσματικά την κατάσταση, μπορούν να διακόψουν την εξέλιξη της συγκεκριμένης σκηνής φωνάζοντας «στοπ» και να τον αντικαταστήσουν στο ρόλο του. Καθώς οι θεατές μετατρέπονται σε ηθοποιούς-χαρακτήρες, με τους δικούς τους χειρισμούς (συμπεριφορές, επιχειρήματα) διαφοροποιούν την εξέλιξη της δράσης. Αλληλεπιδραστικά τροποποιείται και η συμπεριφορά (ο ρόλος) των Καταπιεστών και των υπόλοιπων προσώπων που συμμετέχουν επηρεάζοντας την εξέλιξη της κάθε σκηνής. Για να συμβεί αυτό πρέπει οι τελευταίοι να νιώσουν πραγματικά πως και οι χαρακτήρες που υποδύονται επηρεάζονται από τις συγκεκριμένες συμπεριφορές των θεατών-ηθοποιών. Αλλά και αυτή η αλλαγή της στάσης τους δε γίνεται μαγικά. Σε τέτοιου είδους προβλήματα οι αντιστάσεις των ανθρώπων είναι μεγάλες και δεν υπάρχουν «εύκολες λύσεις» που οδηγούν αυτόματα στην άρση του αδιεξόδου, καθώς εμπλέκονται περισσότεροι παράγοντες και οι αιτίες είναι πιο σύνθετες. Επομένως, ο στόχος είναι μέσα από τις εναλλακτικές στρατηγικές των θεατών-ηθοποιών να διερευνηθεί πολύπλευρα το πρόβλημα, να διαφανούν οι αιτίες που το δημιουργούν και να βοηθηθεί ο Καταπιεζόμενος να τροποποιήσει τη συμπεριφορά του, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική.

Κατά τη διάρκεια της επανάληψης κάθε σκηνής, με κάποιο θεατή στο ρόλο του Καταπιεζόμενου, ο διαμεσολαβητής διακόπτει τη δράση, όταν τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης παρέμβασης έχουν γίνει σαφή και στη συνέχεια ζητάει από το κοινό και τους εμπλεκόμενους χαρακτήρες να κρίνουν την αποτελεσματικότητά της σε σχέση με το πρόβλημα.

Η διαδικασία ολοκληρώνεται με τη φάση του *αναστοχασμού*. Με τη βοήθεια του διαμεσολαβητή γίνεται συζήτηση μεταξύ των μελών της ομάδας και των συμμετεχόντων σχετικά με την εμπειρία τους σε σχέση με όσα διαδραματίστηκαν στις σκηνές και αξιολογούνται συνολικότερα οι στρατηγικές που δοκιμάστηκαν. Στόχος είναι η ανατροφοδότηση, η εμφάθυνση στο πρόβλημα, η ανάδειξη σκέψεων και συναισθημάτων, η επίλυση αποριών και η αποφόρτιση των συμμετεχόντων.

Ο στόχος της Θεατροπαιδαγωγικής Ομάδας

Τα μέλη της Θεατροπαιδαγωγικής Ομάδας ΠΑΙΘΕΑ ως εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αντιμετωπίζουν συχνά περιπτώσεις σχολικής βίας ανάμεσα στους μαθητές στο χώρο του σχολείου. Αυτός είναι και ο βασικότερος λόγος της ενασχόλησής της με το συγκεκριμένο θέμα.

Οι έρευνες (4) δείχνουν ότι παρά την ενημέρωση των εκπαιδευτικών για το φαινόμενο της σχολικής βίας, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, αλλά και την ευαισθησία τους πάνω στο θέμα, η αντιμετώπισή του στα πλαίσια του συμβουλευτικού τους ρόλου στη σχολική κοινότητα έχει περιορισμένα αποτελέσματα.

Το θέατρο, κυρίως το εκπαιδευτικό δράμα, ως μέσο κοινωνικής παρέμβασης, όπου πρωτεύοντα ρόλο έχει το βίωμα, μπορεί να συμβάλει με αποτελεσματικό τρόπο στην κατανόηση και διαχείριση κοινωνικών προβλημάτων. Μέσα από αυτό προσφέρεται «η δυνατότητα ανακάλυψης της σύνθετης έννοιας των εαυτών και των πολλαπλών υποκειμενικότητων, η οποία περιλαμβάνει, σαν αποτέλεσμα της ανάληψης διαφορετικών ρόλων, ένα δυνατό εαυτό, έναν τολμηρό εαυτό, έναν εαυτό που μπορεί να συμπονέσει»

(Neelands 2001α: 62). Ιδιαίτερα το Θέατρο Φόρουμ, αφαιρεί τον «τοίχο» που χωρίζει τους θεατές από τη σκηνή και τους τοποθετεί στη θέση του πρωταγωνιστή προσφέροντάς τους την ευκαιρία να μπουν στον πυρήνα του προβλήματος, να νιώσουν την καταπίεση, να αποκαλύψουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα θύτη και θύματος και να δοκιμάσουν έμπρακτα τις προσωπικές τους στρατηγικές, όπως θα έκαναν και στη ζωή τους.

Η σχολική βία έχει τα χαρακτηριστικά ενός κοινωνικού προβλήματος και εμπεριέχει έντονα τη σχέση Καταπιεστή (θύτης) - Καταπιεζόμενου (θύμα). Ως θέμα προσφέρεται να προσεγγιστεί με την τεχνική του Θεάτρου Φόρουμ. Επιπλέον, το βιωματικό αυτό είδος θεάτρου είναι ελκυστικό για τα παιδιά, καθώς ικανοποιεί την επιθυμία τους να πρωταγωνιστούν χωρίς να έχουν το άγχος της ερμηνείας του ρόλου. Έτσι, χωρίς τον έντονο διδακτισμό της σχολικής αίθουσας, κατανοούν τις διαστάσεις του προβλήματος, συναισθάνονται την κατάσταση του Καταπιεζόμενου και αυθόρμητα προτείνουν εναλλακτικές συμπεριφορές για να τον βοηθήσουν. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνουν υπεύθυνη και ενεργητική στάση προσφοράς και αλληλοβοήθειας που θα μπορούσαν να την υιοθετήσουν και στη ζωή τους.

Σε ερευνητικό project με τη χρήση του Εμπλουτισμένου Θεάτρου Φόρουμ (5) που εφαρμόστηκε σε δεκάδες σχολεία της Αυστραλίας τα αποτελέσματα ήταν θετικά στην αντιμετώπιση του φαινομένου (Burton & O'Toole 2009). Οι μαθητές κατανόησαν πληρέστερα τη φύση του προβλήματος και τις αιτίες που το προκαλούν. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές-θύτες άλλαξαν σημαντικά τη στάση και τη συμπεριφορά τους απέναντι στους μαθητές-θύματα, οι οποίοι βοηθήθηκαν αποτελεσματικά στη διαχείριση των καταστάσεων βίας, ενώ παράλληλα ευαισθητοποιήθηκαν οι αμέτοχοι μαθητές-παρατηρητές και ενθαρρύνθηκαν να δοκιμάζουν στρατηγικές για την αποκλιμάκωση της βίας.

Στο συγκεκριμένο εργαστήριο, η Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα ΠΑιΘΕΑ έχει δημιουργήσει το πρόγραμμα με τίτλο «Δεν φοβάμαι... έχω φίλους, εσύ;» (6) το οποίο αποτελεί μορφή Εμπλουτισμένου Θεάτρου Φόρουμ, καθώς πριν από την παράσταση αξιοποιούνται τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος (ανίχνευση σκέψης, ανακριτική καρτέκλα, διάδρομος συνείδησης, κ.ά.) προκειμένου να προετοιμαστούν οι συμμετέχοντες σε σχέση με το θέμα και να γίνει μια πρώτη διερεύνησή του. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα παρουσιάζεται το αδιέξοδο ενός μαθητή που έχει θυματοποιηθεί από ομάδα συμμαθητών του και δίνεται έμφαση στα διάφορα επίπεδα των σχέσεων του θύματος με τους υπόλοιπους μαθητές (θύτες, παρατηρητές), με τον εκπαιδευτικό του τμήματος και την οικογένεια.

Στόχος της ομάδας μέσω της συγκεκριμένης παρέμβασης είναι να αναδειχτούν οι διαστάσεις του προβλήματος, τόσο στους εκπαιδευτικούς, όσο και στους ίδιους τους μαθητές. Οι συμμετέχοντες, λειτουργώντας με «ενσυναίσθητη κατανόηση» (Μαλικιώση-Λοΐζου 2001), οικειοποιούνται την κατάσταση του θύματος και προτείνουν έμπρακτα στρατηγικές που θα μπορούσαν να το οδηγήσουν σε αποτελεσματικότερο χειρισμό της. Η θετική αλλαγή στη συμπεριφορά των θυμάτων επιδιώκεται να επηρεάσει θετικά και τους θύτες, με βάση τη θεωρία των συστημάτων, όπου η αλλαγή σε ένα μέλος του συστήματος επιφέρει αλλαγή και στα άλλα μέλη (Βλ. Κρίβας 2007, Παπαδιώτη-Αθανασίου 2000, Πετρογιάννης 2003). Παράλληλα, σημαντική είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών-παρατηρητών, ώστε από τη μια πλευρά να αποβάλουν την παθητική τους στάση και να στηρίξουν - ενδυναμώσουν τους συμμαθητές τους, που αποτελούν θύματα της σχολικής βίας και από την άλλη, με το διαμεσολαβητικό τους ρόλο, να εξωραϊσουν την επιθετική συμπεριφορά εκείνων που λειτουργούν ως θύτες. Έτσι γίνονται συμμετοχοί στα κοινά και συμβάλλουν ενεργητικά στην αρμονική λειτουργία της ομάδας, όπου θύτες και θύματα συμβιώνουν αναπτύσσοντας υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις. Ο απώτερος στόχος της εναλλακτικής αυτής βιωματικής προσέγγισης είναι να συμβάλει στο σταδιακό μετασχηματισμό των στάσεων και συμπεριφορών και όχι μόνο στην παροδική επίλυση μιας συγκεκριμένης προβληματικής κατάστασης (Oddie 2012). Άλλωστε, στα πλαίσια του πολύπλοκου πλέγματος των διαπροσωπικών σχέσεων των μελών μιας ομάδας οι ρόλοι - θύτης, θύμα, παρατηρητής - δεν είναι σταθεροί, αλλά μεταβάλλονται ανάλογα με τη σχεσιοδυναμική της ομάδας και τις συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες.

Παρουσίαση του Θεατροπαιδαγωγικού Προγράμματος

Μέρος Α: Εισαγωγή-ενεργοποίηση

Πραγματοποιούνται ασκήσεις γνωριμίας, σωματικού ζεστάματος, ρυθμού, συνεργασίας-συντονισμού. Στόχος είναι οι συμμετέχοντες να αποκτήσουν την αίσθηση της ομάδας, να ενεργοποιήσουν τις αισθήσεις τους και να διαμορφωθεί ευχάριστη και δημιουργική ατμόσφαιρα.

Μέρος Β: Διερεύνηση του θέματος

Αξιοποιούνται τεχνικές του εκπαιδευτικού δράματος, ώστε να προετοιμαστούν οι συμμετέχοντες για το θέμα

που θα διερευνηθεί και να εξοικειωθούν με την τεχνική του Θεάτρου Φόρουμ. Ενδεικτικά αναφέρονται:

• *Θέατρο Εικόνων* (7)

Μέσα από τη δημιουργία αυθόρμητων παγωμένων εικόνων - γλυπτών επιδιώκεται η σωματική-συναισθηματική έκφραση των συμμετεχόντων. Δημιουργούν ομαδικά γλυπτά με βάση τη συνθήκη «κάτι έχει συμβεί στο προαύλιο του σχολείου». Ακολουθούν τεχνικές όπως: ανίχνευση σκέψης, ανακριτική καρέκλα, διάδρομος συνείδησης, αντικατάσταση χαρακτήρα.

• *Πακέτο Εξερεύνησης* (8)

Η ομάδα ενημερώνει τους συμμετέχοντες πως έχει συμβεί κάτι σοβαρό στο σχολείο και παρουσιάζει κάποια στοιχεία που μπορούν να δια φωτίσουν την υπόθεση. Τα εξετάζουν και χωρίζονται σε μικρές ομάδες. Σε κάθε μία δίνονται κάποια στοιχεία και προτρέπονται τα μέλη της, με βάση αυτά, να δημιουργήσουν παγωμένες εικόνες ή μικρές σκηνές προκειμένου να παρουσιάσουν την εκδοχή τους γι' αυτό που έχει συμβεί.

Το περιεχόμενο του Πακέτου Εξερεύνησης:

- Χαρτί με το τηλέφωνο ενός δωματίου νοσοκομείου και τις ώρες επισκεπτηρίου
- Σπασμένο κινητό
- Απόκομμα από το ημερολόγιο του Μαρίνου
- Σκισμένη ζωγραφιά
- Χαρτί - postit που γράφει «είμαι χαζό»
- Μια φωτογραφία με τους μαθητές της τάξης στην οποία υπάρχει ένα X σε κάποιους και ερωτηματικό σε κάποιους άλλους.

Μέρος Γ: Η παράσταση («Δεν φοβάμαι, έχω φίλους.. εσύ;»)

Η ομάδα παρουσιάζει την παράσταση που έχει ετοιμάσει σε οκτώ προσχεδιασμένες σκηνές.

Τα πρόσωπα της παράστασης

Ο **Μαρίνος** είναι μαθητής της ΣΤ' τάξης. Ντροπαλό και μοναχικό παιδί. Του αρέσει να ζωγραφίζει. Μια ομάδα συμμαθητών του, με αρχηγό το Γρηγόρη, τον κοροϊδεύουν, τον εκφοβίζουν και τον χτυπούν. Δεν τολμάει να μιλήσει σε κανέναν για το πρόβλημά του. Φοβάται ...

Οι συμμαθητές του είναι ο **Γρηγόρης**, ο **Μίλτος**, ο **Άρης** και η **Άρτεμη**. Ο Γρηγόρης παρενοχλεί διάφορους μαθητές και ιδιαίτερα το Μαρίνο. Παράλληλα, ασκεί ψυχολογική βία και στους «φίλους» του, Μίλτο και Άρτεμη, οι οποίοι από το φόβο της απόρριψης ή της στοχοποίησής τους συνεργούν στον εκφοβισμό του Μαρίνου. Ο Άρης ανήκει στους μαθητές - παρατηρητές. Προσπαθεί να πλησιάσει το Μαρίνο ...

Η **δασκάλα** της τάξης. Αδυνατεί να κατανοήσει τις διαστάσεις του προβλήματος και να παρέμβει ουσιαστικά.

Η **μητέρα** του Μαρίνου είναι πολυάσχολη. Συγκρούεται με τον Μαρίνο επειδή αυτός συχνά δε θέλει να πηγαίνει στο σχολείο.

*Οι σκηνές***Σκηνή 1: Παγωμένη εικόνα**

Στο προαύλιο του σχολείου ο Μαρίνος βρίσκεται στο έδαφος και ο Γρηγόρης, ο Μίλτος και η Άρτεμης στέκονται από πάνω του και τον χτυπούν.

Σκηνή 2: Μετά το ατύχημα

Ο Γρηγόρης, ο Άρης και ο Μίλτος μιλάνε φανερά αναστατωμένοι για το ατύχημα που συνέβη στο Μαρίνο. Νιώθουν άσχημα, αν και ο Γρηγόρης προσπαθεί να ξεφύγει από την ευθύνη των πράξεών του «*Μόνος του έπεσε πάνω στην πέτρα, εγώ δε φταίω*» και να εμπλέξει και τους υπόλοιπους, δείχνοντας ξεκάθαρα ποιος είναι ο αρχηγός της παρέας «*Όλοι τον κλωτσούσαμε. Το θυμηθήκατε καλύτερα τώρα;*».

Σκηνή 3: Μετά τον αγώνα ποδοσφαίρου

Η παρέα των παιδιών επιστρέφει από έναν αγώνα ποδοσφαίρου. Είναι στενοχωρημένοι και θυμωμένοι, επειδή έχασαν. Εμφανίζεται και ο Μαρίνος. Τον κυκλώνουν και τον κατηγορούν, γιατί έχασε το τελευταίο πέναλτι. Προσπαθεί αδύναμα να υπερασπιστεί τον εαυτό του και δεν τα καταφέρνει. Την ώρα που τον σπρώχνουν, αποκαλύπτεται τυχαία ότι έχει κινητό μαζί του. Τα παιδιά το αρπάζουν, αυτός προσπαθεί να το πάρει πίσω και καταλήγει στα χέρια του Γρηγόρη ο οποίος το αφήνει «κατά λάθος» να πέσει κάτω. Ο Μαρίνος μένει με τα κομμάτια του σπασμένου κινητού στα χέρια και τα παιδιά φεύγουν απειλώντας τον. «*Τράβα να ζωγραφίσεις εκεί με τα κοριτσάκια που θες και ποδόσφαιρο...*», «*Και μην τολμήσεις να πεις τίποτα! Κατάλαβες;*».

Σκηνή 4: Συνομιλία με τη δασκάλα

Η δασκάλα διορθώνει γραπτά. Ο Μαρίνος την πλησιάζει και προσπαθεί να της εκφράσει τα παράπονά του για την άσχημη συμπεριφορά των συμμαθητών του. Εκείνη τον ακούει αλλά είναι πολύ απορροφημένη με το διόρθωμα «*Πήγαινε παραπέρα να παίξεις*». Ο Μαρίνος δείχνει ότι θέλει να πει κάτι ακόμα όμως τελικά απομακρύνεται μονολογώντας «*Και μου 'σπασαν και το κινητό μου...*».

Σκηνή 5: Στο προαύλιο του σχολείου

Ο Γρηγόρης και ο Μίλτος κάθονται στο παγκάκι. Συζητούν για ένα πάρτι που θα γίνει. Μόλις εμφανίζεται ο Μαρίνος τον κοροϊδεύουν (ο ένας σιγοψιθυρίζει το τραγούδι «*Μαρίνα, Μαρίνα, Μαρίνα...*»). Φεύγοντας βλέπουν ένα χαρτί που του έχουν κολλήσει στην πλάτη και γράφει «*είμαι χαζό*». Ξεσπούν σε γέλια. Ο Μαρίνος γυρίζει, τους κοιτάζει που γελούν, βρίσκει το χαρτί και το τσαλακώνει θυμωμένος. Τον πλησιάζει ο Άρης. Τον ρωτάει τι του συμβαίνει και του προτείνει να πάνε να παίξουν με τα υπόλοιπα παιδιά. Ο Μαρίνος διστάζει για λίγο, όμως αποφασίζει να μην του εξηγήσει τι συνέβη και να μην πάει. Ο Άρης φεύγει μόνος του «*Εσύ θα χάσεις! Μη λες μετά πως δε στο είπα...*».

Σκηνή 6: Στο δωμάτιο του Μαρίνου

Ο Μαρίνος γράφει στο ημερολόγιό του:

«Σήμερα η δασκάλα μάς ζήτησε να ζωγραφίσουμε τον εαυτό μας όπως τον νιώθουμε στο σχολείο. Αντί για ζωγραφιά έσκισα μια λευκή σελίδα από το μπλοκ μου και της την έδωσα. Θύμωσε και μου είπε πως ήταν προσβολή για την ίδια και πως αδικώ τον εαυτό μου,

μιας και έχω ταλέντο στη ζωγραφική. Πού να καταλάβει πως εγώ είχα ζωγραφίσει στη σελίδα τον εαυτό μου... Άλλωστε δεν έχουν βρεθεί ακόμα μαρκαδόροι να ζωγραφίζουν αόρατα πράγματα...»

Σκηνή 7: Πρωινό ξύπνημα στο σπίτι του Μαρίνου

Η μητέρα του Μαρίνου μπαίνει στο δωμάτιό του να τον ξυπνήσει για το σχολείο. Αυτός διαμαρτύρεται ότι πονάει η κοιλιά του, όμως εκείνη το θεωρεί δικαιολογία «Πάλι αδιάβαστος είσαι και δε θες να πας;». Τον πιέζει να σηκωθεί, επειδή βιάζεται να πάει στη δουλειά της «Σε 5 λεπτά φεύγουμε. Δε μπορώ να αργήσω».

Σκηνή 8: Φωναχτές σκέψεις...

Ο Μαρίνος βρίσκεται στο κέντρο του χώρου ανάμεσα σε ένα νοητό κύκλο που σχηματίζουν ο Γρηγόρης, ο Μίλτος και η Άρτεμη. Καθώς κινείται πέφτει πάνω τους σαν να πέφτει πάνω σε τοίχο και οπισθοχωρεί λέγοντας διάφορες φράσεις που ειπώθηκαν από τα πρόσωπα στις σκηνές που προηγήθηκαν. Η σκηνή τελειώνει με την απεγνωσμένη του κραυγή «Είμαι μόνος! Φοβάμαι! Τι να κάνω;».

Μέρος Δ: Εμβάθυνση στους χαρακτήρες

Οι θεατές «ανακρίνουν» τους ηθοποιούς ως χαρακτήρες για να φωτίσουν περισσότερο τις καταστάσεις και τις συμπεριφορές που οδηγούν τον Καταπιεσμένο στο αδιέξοδο.

Μέρος Ε: Θέατρο Φόρουμ

Η ομάδα επαναλαμβάνει συνεχώς σκηνές από την αρχική παράσταση (σκηνές:3, 4, 5, 7), στις οποίες υπάρχει δυνατότητα αντικατάστασης του θύματος από θεατές. Σε κάθε παρέμβαση, ο διαμεσολαβητής συζητάει με το κοινό και τους ηθοποιούς την αποτελεσματικότητα του χειρισμού που προτείνει ο θεατής, ως Καταπιεσμένος, σε σχέση με το πρόβλημα.

Μέρος ΣΤ: Αναστοχασμός

Γίνεται συζήτηση μεταξύ του κοινού και της ομάδας, εκτός ρόλου, για το θέμα της σχολικής βίας και τις δυνατότητες αξιοποίησης του συγκεκριμένου προγράμματος στη σχολική πραγματικότητα.

Συμπεράσματα από την εφαρμογή του προγράμματος

Η Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα ΠΑΙΘΕΑ έχει υλοποιήσει πιλοτικά το παραπάνω πρόγραμμα σε τμήματα μαθητών της ΣΤ' Δημοτικού, ομάδα εφήβων, φοιτητές του τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών και σε εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Από τη μέχρι τώρα εφαρμογή του διαφαίνονται ικανοποιητικά αποτελέσματα σε σχέση με τη βαθύτερη κατανόηση του θέματος και τη συνειδητοποίηση της σημαντικότητάς του από τους συμμετέχοντες στα εργαστήρια. Επίσης, ενθαρρυντική είναι η ενεργοποίηση και η συμμετοχή τους στη διαδικασία, καθώς δοκιμάζουν έμπρακτα στρατηγικές που φωτίζουν την κατάσταση και προτείνουν τρόπους διαχείρισής της. Στις αντικαταστάσεις ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενίσχυση των σχέσεων του θύματος με πρόσωπα που μπορούν να αποδειχτούν στηρίγματα για αυτό, όπως οι μαθητές-παρατηρητές, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς. Από τις παρεμβάσεις των θεατών-ηθοποιών διαφαίνεται ότι το ενδιαφέρον τους επικεντρώνεται στη δημιουργία διαύλων επικοινωνίας και στην ισχυροποίηση των δεσμών του θύματος με τα παραπάνω πρόσωπα. Έτσι θα νιώσει συναισθηματική ασφάλεια, θα βελτιώσει την αυτοεικόνα του και σταδιακά θα μπορέσει να αντισταθεί στις πιέσεις που δέχεται, κάνοντας τους καταλληλότερους για κάθε περίπτωση χειρισμούς. Με τον τρόπο αυτό θα ενισχυθεί η αυτοαποτελεσματικότητά (9) του ώστε να αρθεί το αδιέξοδο και να καλλιεργηθούν υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις.

Η ομάδα αξιοποιεί τα συμπεράσματα από τα εργαστήρια προκειμένου να βελτιώσει το Θεατροπαιδαγωγικό Πρόγραμμα. Παράλληλα, επιδιώκει να δημιουργήσει ένα ολιστικό μοντέλο παρέμβασης το οποίο θα εμπλέκει περισσότερο τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές με μια σειρά δραστηριοτήτων που θα προηγούνται και θα έπονται της εφαρμογής του συγκεκριμένου προγράμματος.

Αναφέρουμε ενδεικτικά εντυπώσεις των συμμετεχόντων από τα εργαστήρια:

«Κατάλαβα τη δύσκολη κατάσταση που αντιμετωπίζει το θύμα» (μαθητής ΣΤ' Δημοτικού), «Χαίρομαι που δε μας το κάνατε σαν ένα ακόμα μάθημα» (μαθήτρια ΣΤ' Δημοτικού), «Επιτέλους δε συζητήσαμε αλλά κάναμε...» (μαθητής Α' Γυμνασίου), «Αυτή τη φορά οι μεγάλοι δε μας υπέδειξαν τι πρέπει να κάνουμε...καταλάβαμε μόνοι μας το πρόβλημα και προσπαθήσαμε να βρούμε λύσεις» (μαθήτρια Β' Γυμνασίου), «Δεν αντέχω τη βία! Ένωσα ότι μπορώ να την αντιμετωπίσω με άλλους τρόπους... Η βία δεν αντιμετωπίζεται με βία!» (μαθητής Β' Γυμνασίου), «Πολύ σημαντική η προσέγγιση που προτείνεται σε σχέση με τη σχολική βία,επειδή υπάρχει η ανάγκη μιας εναλλακτικής πρότασης έξω από στεία θεωρητικά δεδομένα. Μακάρι να λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά με τη δική σας πολύτιμη βοήθεια...» (εκπαιδευτικός), «Πολύ καλά οργανωμένη δουλειά. Χρήσιμη ακόμα κι αν στην τάξη μας δεν αντιμετωπίζουμε παρόμοια προβλήματα σε μεγάλο βαθμό. Μπορεί να προβληματίσει τους μαθητές και με την ενσυναίσθηση να τους αποτρέψει από παρόμοιες ενέργειες ενδοσχολικής βίας» (εκπαιδευτικός), «Η προσέγγιση ήταν πολύ διαφορετική απ' ό,τι έχουμε συνηθίσει μέχρι τώρα. Η ενεργός συμμετοχή στην ομάδα δημιουργεί μια εγρήγορση αφού μετακινούμαστε από την παθητικότητα της παρακολούθησης σε έναν πιο ενεργό ρόλο ή έστω σε μια προσπάθεια εξεύρεσης εναλλακτικής λύσης και χειρισμών» (εκπαιδευτικός).

Επίλογος

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της σχολικής βίας αποτελεί πρόκληση για την ομάδα μας, όπως και για κάθε εκπαιδευτικό. Η χρήση θεατρικών πρακτικών προσφέρει νέες δυνατότητες στην προσπάθειά μας να αντιμετωπίσουμε το σύνθετο αυτό φαινόμενο. Παράλληλα, μέσα από την εμπειρία της εφαρμογής του Θεατροπαιδαγωγικού Προγράμματος νιώθουμε πως εξελισσόμαστε ως παιδαγωγοί ενισχύοντας τον εκπαιδευτικό και συμβουλευτικό μας ρόλο απέναντι στην εύπλαστη ομάδα των μαθητών•είναι αυτοί που μας καλούν να συμεριριστούμε τα προβλήματα και τις αγωνίες τους και να συμπορευθούμε μαζί τους.

Σημειώσεις

1. Η ομάδα ΠΑΙΘΕΑ υποστηρίζεται στις δράσεις της από την ηθοποιό και σκηνοθέτη Έλενα Μαρσίδου και τη σχολική ψυχολόγο Αγγελική Γιαννίτσα.

2. Ο όρος *Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα* αναφέρεται σε μια ομάδα ηθοποιών-παιδαγωγών που εφαρμόζει ένα πρόγραμμα παρέμβασης (θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα) στο σχολείο χρησιμοποιώντας το θέατρο ως εργαλείο (Γκόβας & Ζώνιου 2010).
3. Ο όρος *διαμεσολαβητής* (joker) αναφέρεται στον εμπνευστή που παρεμβάλλεται μεταξύ του κοινού και των ηθοποιών και συντονίζει τη διαδικασία (Γκόβας & Ζώνιου 2010).
4. Με βάση επιδημιολογικές έρευνες στην Ελλάδα, το φαινόμενο του εκφοβισμού πλήττει περίπου 1 στα 10 παιδιά (Δεληγιάννη-Κουμτζή 2005). Επίσης, σύμφωνα με έρευνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας στην Ελλάδα φαίνεται ότι έχει σημειωθεί αύξηση του ποσοστού στα παιδιά που έχουν υποστεί εκφοβισμό στο σχολείο τουλάχιστον μία φορά τον μήνα από το 2002.
5. Ο συγκεκριμένος όρος χρησιμοποιείται από τους Burton, B. & O'Toole, J. (2009) και αναφέρεται στο συνδυασμό εκπαιδευτικού δράματος και Θεάτρου Φόρουμ.
6. Το Θεατροπαιδαγωγικό Πρόγραμμα διαμορφώθηκε στο πρότυπο του αντίστοιχου προγράμματος "Διαφυγές ... από κάθε εξάρτηση - Μικρές σκηνές καθημερινής βίας" (Γκόβας & Ζώνιου 2010).
7. Τεχνική που εφαρμόστηκε από τον Boal (1992) και βασίζεται στην χρήση του ανθρώπινου σώματος για την αναπαράσταση συναισθημάτων, ιδεών και σκέψεων.
8. Ο συγκεκριμένος όρος χρησιμοποιείται από τον Somers (2008) και αναφέρεται στην προσπάθεια των συμμετεχόντων να δημιουργήσουν μια ιστορία που σχετίζεται με το θέμα με βάση αποσπασματικά στοιχεία.
9. Η αυτοαποτελεσματικότητα είναι η αντίληψη που έχει το άτομο για τις ικανότητές του να αντιμετωπίζει συγκεκριμένες καταστάσεις (Gardner & Pierce 1998).

Βιβλιογραφία

- Beauchamp, H. (1998). *Τα παιδιά και το Δραματικό Παιχνίδι. Εξοικείωση με το Θέατρο*, (Ελένη Πανίτσκα, Μετάφ.). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Boal, A. (1979). *Theatre of the Oppressed*. London: Pluto Classic.
- Boal, A. (1992). *Games for Actors and Non-Actors*. London: Routledge.
- Boal, J. (2003). Το θέατρο του καταπιεσμένου. Στο Ν. Γκόβας (επιμ.). *Το θέατρο στην εκπαίδευση: Χτίζοντας Γέφυρες*, πρακτικά Διεθνούς Συνδιάσκεψης, (σ. 208-215). Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.
- Burton, B. & O'Toole, J. (2009). Power in their hands: The outcomes of the acting against bullying research project. *Applied Theatre Researcher Journal*, 10, 1-15.
- Burton, B. & O'Toole, J. (2012). Η δύναμη στα χέρια του: τα αποτελέσματα του ερευνητικού προγράμματος "Δράση ενάντια στο σχολικό εκφοβισμό", (Κ. Αλεξιάδη, Ι. Γεωργακοπούλου, Β. Γκότση, Μεταφρ.), *Περιοδικό Εκπαίδευση & Θέατρο*, 13, 8-19.
- Gardner, D. G., & Pierce, J. L. (1998). Self-esteem and self-efficacy within the organizational context. *Group and Organization Management*, 23, 48-70.
- Γραμματάς, Θ. & Μουδατσάκης, Τ. (2008). *Θέατρο και πολιτισμός στο σχολείο για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.
- Γκόβας, Ν. & Ζώνιου, Χ. (2010). *Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα με τεχνικές Θεάτρου Φόρουμ: Διαφυγές ... από κάθε εξάρτηση - Μικρές σκηνές καθημερινής βίας*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση και Ύψωση - Κέντρο Τεχνών & Διαπολιτισμικής Αγωγής.
- Δικαίου, Ε., Ηλιόπουλος, Β. & Τασάκου Τ. (2008). *Μίλα μη φοβάσαι: Τρεις ιστορίες για τη βία στο σχολείο*. Αθήνα: Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.).
- Ζώνιου, Χ. (2003). Το Θέατρο του Καταπιεσμένου. *Περιοδικό Εκπαίδευση & Θέατρο*, 4.
- Κρίβας, Σπ. (2007). *Παιδαγωγική επιστήμη*: Βασική θεματική. Αθήνα: Gutenberg.
- MacDonald, S. & Rachel, D. (2001). Το Θέατρο Φόρουμ για εκπαιδευτικούς. *Περιοδικό Εκπαίδευση & Θέατρο*, 1.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2001). *Η Συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Neelands, J. (2001a). 11/9 - Ένα κενό στην καρδιά μας. Στο Ν. Γκόβας, (επιμ.), *Το θέατρο στην εκπαίδευση: μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης*, πρακτικά συνδιάσκεψης 2001 για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Neelands J. (2001β). Σχεδιάζοντας ένα μάθημα δράματος με παιδαγωγικό σκοπό: Απειλή από μια συμμορία παιδιών που παρενοχλούν άλλα (Bulling). Στο Ν. Γκόβας (επιμ.). *Το θέατρο στην εκπαίδευση μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης*, πρακτικά από τη 2η Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, (σ. 108-113). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Oddie, D. (2012). Μεταμόρφωση συγκρούσεων μέσω του θεάτρου και άλλων τεχνών. *Περιοδικό Εκπαίδευση και Θέατρο*, 13, 20-27.
- Olweus, D. (2009). *Εκφοβισμός και βία στο σχολείο: Τι γνωρίζουμε και τι μπορούμε να κάνουμε*, (Γ. Τσιάντης, Επιμ.). Αθήνα: Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.).
- Παπαδιώτη-Αθανασίου, Β. (2000). *Οικογένεια και όρια, συστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του θεάτρου*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Πετρογιάννης, Κ. (2003). *Η μελέτη της ανθρώπινης ανάπτυξης: οικοσυστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Somers, J. (2008). Αφήγηση, εκπαιδευτικό δράμα και το πακέτο εξερεύνησης. *Περιοδικό Εκπαίδευση & Θέατρο*, 9.
- Τσιάντης, Γ. (επιμ.) (2010). *Δραστηριότητες στην τάξη για την πρόληψη του εκφοβισμού και της βίας μεταξύ των μαθητών - Εγχειρίδιο εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.).

Φελούκα Β. (2010). Εκφοβισμός – θυματοποίηση μεταξύ των μαθητών: Αντιμετώπιση - εντοπισμός & εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Στο Ζ. Κρόκου (επιμ.). *Η ειδική αγωγή αφετηρία εξελίξεων στην επιστήμη και στην πράξη*, πρακτικά από το 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ειδικής Αγωγής. Αθήνα: Γρηγόρης.

Η **Θεατροπαιδαγωγική Ομάδα ΠΑΙΘΕΑ** αποτελείται από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ασχολείται με την αξιοποίηση του θεάτρου στην εκπαίδευση. Έχει αναπτύξει μια σειρά διδακτικών πρακτικών με γνωστικό αντικείμενο βασισμένες σε θεατρικές τεχνικές, θεατρικό παιχνίδι και βιωματικούς τρόπους μάθησης. Ως μέλη της Θεατρικής Ομάδας Εκπαιδευτικών Πάτρας *ρωγμή* έχουν παρουσιάσει τις δράσεις τους σε βιωματικά σεμινάρια/συνέδρια σε εκπαιδευτικούς και έχουν πάρει μέρος στην παράσταση «Ο Μικρός Πρίγκιπας... ταξιδεύει» που παρουσιάστηκε σε μαθητές των σχολείων της Πάτρας ως μέρος ενός ευρύτερου εκπαιδευτικού προγράμματος φιλαναγκνωσίας και δημιουργικής έκφρασης. Επιπλέον, συμμετέχουν ως επιμορφωτές/συντονιστές στο δίκτυο για την υποστήριξη εκπαιδευτικών για την λειτουργία της Τέχνης στο δημοτικό σχολείο, «ArtSchoolPatras», στα πλαίσια του οποίου εμπυχώνουν και μια ομάδα εφήβων. Το τελευταίο διάστημα οι δράσεις της ομάδας επικεντρώθηκαν στη χρήση των τεχνικών εκπαιδευτικού δράματος και ιδιαίτερα σε τεχνικές του Θεάτρου Φόρουμ. Μεταξύ άλλων, παρουσίασε το θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα «Διαφυγές... από κάθε εξάρτηση» του Νίκου Γκόβα και της Θεατροπαιδαγωγικής Ομάδας δρΑΝ σε εκπαιδευτικούς και εφήβους. Η **Καλλιόπη Βούλγαρη** είναι δασκάλα. Ως φοιτήτρια στο μεταπτυχιακό κύκλο σπουδών του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών ασχολείται ερευνητικά με την εξοικείωση των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με το αρχαίο θέατρο. Ο **Γιώργος Μπεκιάρης** είναι δάσκαλος και ασχολείται, ιδιαίτερα, με τις δυνατότητες αξιοποίησης του Θεάτρου Σκιών στην εκπαίδευση. Συμμετέχει ως εμπειρογνώμονας στην σύνταξη των Προγραμμάτων Σπουδών και του Οδηγού Εκπαιδευτικού για το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής, ως μέλος της Επιτροπής Πολιτισμού, στο πλαίσιο του «Νέου Σχολείου». Σπουδάζει θεατρολογία στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πάτρας. Η **Αμαλία Παναγιωτοπούλου** είναι δασκάλα. Έχει λάβει μέρος στο πρόγραμμα «Μελίνα» με θέμα την εισαγωγή των τεχνών στην εκπαίδευση. Έχει παρακολουθήσει το εκπαιδευτικό-βιωματικό σεμινάριο του Αθηναϊκού Κέντρου Μελέτης Ανθρώπινων Σχέσεων (ΑΚΜΑ) με θέμα: «Ευαισθητοποίηση στο συστημικό σκέπτεσθαι», διάρκειας δύο χρόνων. Η **Μαρία Στειακάκη** είναι καθηγήτρια αγγλικών, κάτοχος Μεταπτυχιακού από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο πάνω στη διδασκαλία των Αγγλικών, στα πλαίσια του οποίου ασχολήθηκε ερευνητικά με την προσωπική ανάπτυξη και αυτο-βελτίωση του δασκάλου, μέσα από μια σειρά εναλλακτικών μαθημάτων, που συμπεριλάμβαναν τραγούδια, ποιήματα και λογοτεχνικά κείμενα.

